

**Správa
o aktuálnej situácii na trhu práce
v Slovenskej republike
a o opatreniach na jej zlepšenie**

marec 2013

Úvod

Národná rada Slovenskej republiky podľa § 128 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov svojím uznesením č. 401 z 29. januára 2013 k žiadosti Národnej rady Slovenskej republiky o podanie správy požiadala ministra práce, sociálnych vecí a rodiny predložiť do 31. marca 2013 Národnej rade Slovenskej republiky Správu o aktuálnej situácii na trhu práce v Slovenskej republike a o opatreniach na jej zlepšenie (ďalej len „správa“).

Správa je rozdelená do troch častí, ktorým predchádza stručné zhrnutie vývoja na trhu práce za posledných desať rokov.

Súčasťou **prvej časti** je súhrnný integrovaný pohľad na makroekonomické faktory ovplyvňujúce vývoj na trhu práce. **V druhej časti** je vlastná analýza situácie na trhu práce za aktuálne obdobie roku 2013 v kontexte s vývojom na trhu práce za posledné tri roky. V tejto časti sa správa zameriava najmä na základné aktuálne trendy na trhu práce z hľadiska zamestnanosti, nezamestnanosti, popisom voľných pracovných miest, venuje sa aj eliminácii nelegálneho zamestnávania a nelegálnej práce a vplyvom aktívnej politiky trhu práce. **Tretia časť** obsahuje opatrenia na zlepšenie situácie na trhu práce v čase spomaľovania ekonomického rastu.

Súčasťou správy sú analytické dáta trhu práce, záver a tabuľková časť predkladaná formou príloh. Analytické dáta a údaje boli čerpané z informačných systémov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny. Doplnkovým zdrojom boli údaje zo Štatistického úradu SR, Eurostatu a štatistických zisťovaní organizovaných Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Správa je založená aj na výstupoch z expertíznej činnosti Inštitútu pre výskum práce a rodiny, ktorý je zriadený Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

STRUČNÉ ZHRNUTIE VÝVOJA NA TRHU PRÁCE ZA POSLEDNÝCH DESAŤ ROKOV

Vývoj na trhu práce od roku 2002 do apríla 2012

Vývoj trhu práce v období posledných desiatich rokoch ovplyvňovali viaceré pozitívne a negatívne faktory. Najsilnejším bol v oboch prípadoch ekonomický vývoj SR, ktorý bol v plnej miere dôsledkom ekonomického vývoja predovšetkým v EÚ (v posledných rokoch osobitne v EMÚ), ako aj v kľúčových štátoch za jej hranicami. Napr. tvorba HDP EÚ 27 v roku 2009 medziročne poklesla o 4,3 % a zamestnanosť o 1,8 %. Počet nezamestnaných dosiahol 21,2 mil. osôb, čo predstavovalo 9 % jej ekonomicky aktívneho obyvateľstva.

Do polovice roka 2008 bol vývoj slovenského trhu práce bezprecedentne pozitívny. Tento fakt súvisí s rekordnými medziročnými rastami HDP, ktoré dokazovali prudký rast produkcie slovenských podnikov. Napr. v roku 2004 bola miera nezamestnanosti 13,1% pri 5%-tnom raste HDP. V roku 2005 klesla miera nezamestnanosti na 9,4% pri raste HDP 8,5% a v roku 2007 dosiahla miera nezamestnanosti len 8%, ale rast HDP prekročil 10 a pol percenta. V tom istom čase sa kontinuálne zvyšoval aj podiel exportu na tvorbe HDP a v súčasnosti osciluje okolo 90%.

Pracovnoprávna legislatíva sa v tomto čase menila viackrát rôznym spôsobom, po výmene vládnej garnitúry aj úplne protichodne. Analýza vývoja trhu práce a ekonomického rastu v porovnaní s takýmito legislatívnymi zmenami ukazuje, že kľúčovým faktorom vplyvujúcim na náš trh práce je práve hospodársky vývoj a ten je zasa podmienený predovšetkým globálnymi vplyvmi.

Pozitívny hospodársky vývoj v EÚ však ovplyvňuje náš trh práce ešte jedným spôsobom. Európska legislatíva zaručuje ľuďom ich voľný cezhraničný pohyb na pracovných trhoch. Do druhej polovice roku 2008 hospodársky rast v ostatných čl. krajinách EÚ vytváral tlak na potrebu nových pracovných síl. Pokles nezamestnanosti u nás v tomto čase pozitívne ovplyvňoval rastúci počet občanov SR, ktorí odchádzali pracovať do zahraničia. Naopak, od roku 2009 – kedy Európu zasiahla hospodárska kríza – sme zaznamenali signifikantný nárast nezamestnaných, ktorí ako posledné miesto zamestnania uvádzali prácu v zahraničí.

V roku 2012 v porovnaní s rokom 2008 miera evidovanej nezamestnanosti vzrástla o 5,94 p.b. **Negatívne na vývoj nezamestnanosti v tomto období pôsobil európsky a globálny ekonomický vývoj. Jeho dôsledky na trh práce čiastočne eliminovali protikrizové opatrenia vlády SR prijaté v rokoch 2009 a 2010.**

Meritórnou súčasťou týchto rozsiahlych intervenčných krokov tvorili opatrenia na trhu práce, prioritne zamerané na tri oblasti - udržanie zamestnanosti a tvorbu pracovných miest, zvyšovanie odborných zručností a ich adaptáciu na potreby trhu práce a zlepšenie prístupu k zamestnanosti a podporu mobility.

Tieto ozdravné impulzy sa odzrkadlili v prostredí trhu práce najmä v roku 2010, v ktorom aj slovenská ekonomika začala vykazovať náznaky ekonomického oživenia a kulminovala zamestnanosť.

Trh práce a opatrenia ovplyvňujúce jeho vývoj od mája 2012

Prioritou novej vlády po voľbách v marci 2012 sa stala podpora hospodárskeho rastu a zamestnanosti. Záporne na tieto ciele od samého začiatku vplýva negatívny hospodársky vývoj v krajinách, ktoré sú kľúčovými exportnými partnermi SR, najmä v členských krajinách eurozóny. Intervenčné možnosti vlády SR obmedzuje aj nevyhnutnosť fiškálnej konsolidácie štátu, ktorá je kľúčovým predpokladom pre dlhodobu udržateľný rast hospodárstva a teda i pozitívny vývoj trhu práce.

Už z hľadiska niekoľkých rokov možno konštatovať, že fiškálna konsolidácia, ktorú realizuje terajšia vláda, predstavuje dobrý a nevyhnutný základ, na ktorom bude možné stavať taký rast hospodárstva, ktorý sa pozitívne odrazí aj na vývoji na trhu práce.

V súlade so svojim programovým vyhlásením vláda SR navrhla a v Národnej rade SR presadila od januára 2013 aj viaceré legislatívne zmeny, ktoré spoločne s inými faktormi budú mať dlhodobu priaznivý vplyv na pracovný trh. Za kľúčové možno označiť tie, ktoré smerujú **k odstráneniu bariér rastu zamestnanosti** a umožnia pružné formy pracovných úväzkov.

Jedným z takýchto opatrení bola novela Zákonníka práce (ZP), ktorá presadzuje rovnováhu práv a povinností medzi zamestnancom a zamestnávateľom a podporuje vytváranie dôstojných pracovných podmienok pre zamestnancov s osobitným dôrazom na podporu a rozšírenie sociálneho dialógu a spoluúčasti zástupcov zamestnancov na kľúčových rozhodnutiach na podnikovej úrovni. S týmto zámerom pripravilo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR SR) aj novelu zákona o kolektívnom vyjednávaní.

Tieto zámery novelizácie zákonov plne rešpektujú odporúčania OECD zverejnené vo vlnašom vydaní štúdie OECD Employment Outlook. Jedným z odporúčaní je **koordinovanie inštitúcií kolektívneho vyjednávania, ktoré môže prispieť k dobrej štruktúrálnej výkonnosti a odolnosti pracovných trhov**. OECD tiež upozorňuje na negatívny trend znižovania podielu ceny práce vyjadrenej platmi, mzdami a ostatnými výhodami na národnom dôchodku. Varuje pritom, že „znižovanie tohto podielu spôsobuje väčšie nerovnosti v rozdeľovaní príjmov, čo môže ohroziť sociálnu súdržnosť a spomaliť súčasné hospodárske zotavovanie“. **Pokiaľ ide o príčiny tohto vývoja**, OECD ich okrem vývoja produktivity práce a zvyšujúcej sa konkurencii vidí aj **v znižujúcej sa sile zástupcov pracujúcich pri kolektívnom vyjednávaní a vývoji inštitúcií kolektívneho vyjednávania**. Zvýšené investície do vzdelania a **využívanie daňových systémov na prerozdelenie príjmov** môžu podľa OECD efektívne znížiť tieto riziká.

Popri rešpektovaní uvedených odporúčaní OECD novela ZP zároveň posilňuje nevyhnutnú flexibilitu. Túto flexibilitu pracovnoprávneho vzťahu možno dosiahnuť niekoľkými, v ZP ustanovenými spôsobmi:

- delené pracovné miesto,
- konto pracovného času,
- pružný pracovný čas,
- vhodná úprava alebo rozvrhnutie pracovného času,
- kombinácia uvedených foriem a spôsobov.

Nová úprava konta pracovného času (vrátane tzv. flexikonta) poskytuje zamestnávateľom väčšiu flexibilitu než doterajšia právna úprava a umožňuje

zachovanie stability pracovných miest nielen v obdobiach, keď je u zamestnávateľa vyššia potreba práce, ale aj v období, keď je potreba práce u zamestnávateľa nižšia alebo žiadna. K zvýšeniu flexibility prispieva najmä predĺženie tzv. **vyrovnávacieho obdobia až na 30 mesiacov** (pred účinnosťou novely ZP najviac 12 mesiacov).

Vyššie uvedené atypické formy zamestnávania, variabilné spôsoby pracovného času a aktívne opatrenia na trhu práce prispievajú k flexibilitě pracovnoprávných vzťahov, k zvyšovaniu kvality pracovného miesta a k efektívnosti pracovného procesu. Sú dôležitým aspektom zamestnanosti, ale nie dominantným.

Dominantným vplyvom na vývoj zamestnanosti je predovšetkým hospodársky vývoj, ako to dokazuje nasledujúce porovnanie:

Tabuľka č. 1

Rok	Novela Zákonníka práce účinná:	Priemerná miera evidovanej nezamestnanosti za rok v %	Medziročný vývoj reálneho HDP v %	Medziročný vývoj zamestnanosti (ESA 95) v %
2002	od 1. 4. 2002	17,8	4,6	0,1
2003	od 1. 7. 2003	15,2	4,8	1,1
2004		14,3	5,1	-0,2
2005		11,6	6,7	1,6
2006		10,4	8,3	2,1
2007	od 1. 9. 2007	8,4	10,5	2,1
2008		7,7	5,8	3,2
2009		11,4	- 4,9	-2,0
2010		12,5	4,4	-1,5
2011	od 1. 9. 2011	13,2	3,2	1,8
2012		13,6	2,0	0,1

Zdroj: Štatistický úrad SR, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Z uvedenej tabuľky vyplýva, že trh práce, prejavujúci sa rastom alebo poklesom zamestnanosti a miery nezamestnanosti reaguje na vývoj HDP s oneskorením. Avšak aj v období silnej ekonomickej expanzie v rokoch 2005 a 2006 dosiahol rast zamestnanosti v SR približne 2 %, v dôsledku čoho priemerná miera evidovanej nezamestnanosti výrazne neklesla a jej úroveň presiahla viac ako 10 %. Rok 2007 s mimoriadne silným rastom ekonomiky o viac ako 10 % sa premietol v raste zamestnanosti o viac ako 3 % s ročným oneskorením. Priaznivý ekonomický vývoj sa na vývoji evidovanej nezamestnanosti prejavil takmer okamžite, keď v roku 2007 sa oproti predchádzajúcemu roku znížila o 2 p. b. a v roku 2008 ďalej klesala. Podľa očakávaní sa má tempo rastu HDP v SR po nízkej hodnote v roku 2013 výraznejšie zrýchliť v rokoch 2014 a 2015, čo by malo byť opäť stimulom k obnoveniu rastu zamestnanosti, a to za predpokladu, že prognózovaný ekonomický rast prekročí hodnotu, ktorá sa spája aj s rastom zamestnanosti.

Iným legislatívnym opatrením s pozitívnym dopadom na trh práce je novela zákona č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorú Národná rada SR schválila dňa 19. marca 2013 s účinnosťou od 1. mája 2013. Investičná pomoc bude poskytnutá len **ak investičný zámer vedie k čistému nárastu nových pracovných miest** v porovnaní s priemerom za predošlých dvanásť mesiacov a prioritne sa bude poskytovať vo forme úľavy na dani z príjmu.

Efektívnejšiu podporu vytvárania pracovných miest než doteraz podporí aj novela zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „novela zákona o službách zamestnanosti“), ktorú Národná rada SR schválila dňa 20. marca 2013 s účinnosťou od 1. mája 2013. Kľúčovou pozitívnou zmenou je **výraznejšie zapojenie predstaviteľov podnikateľského sektora, ako aj samosprávy do tvorby i realizácie politiky zamestnanosti v konkrétnom regióne**. Ide o partnerov, ktorí priamo ovplyvňujú hospodárstvo i zamestnanosť na regionálnej úrovni. tomto zmysle budú rekonštruované aj Výbory pre otázky zamestnanosti. Novela zákona o službách zamestnanosti tiež zjednoduší administratívu a uvoľní kapacity pre diferencovaný prístup najmä vo vzťahu k dlhodobo nezamestnaným občanom.

1. VPLYV MAKROEKONOMICKÉHO VÝVOJA NA TRH PRÁCE

1.1. Vývoj hrubého domáceho produktu v EÚ 27 a v eurozóne v 4. štvrtroku 2012

V poslednom štvrtroku 2012 sa recesia v eurozóne i v EÚ 27 prehĺbila. Čl. štáty EÚ sú pritom kľúčovými exportnými partnermi SR. Spomaľovanie hospodárskeho rastu, či dokonca recesia v týchto krajinách má teda priamy negatívny dopad na slovenské hospodárstvo a teda aj trh práce. A vzhľadom na mizivý vplyv nášho domáceho dopytu na výkon slovenského hospodárstva, je toto rozhodujúca príčina spôsobujúce negatívny vývoj trhu práce v SR.

V tejto súvislosti pritom nie je rozhodujúci vývoj nezamestnanosti v čl. štátoch EÚ, lebo jej úroveň ovplyvňujú vlády rôznymi nástrojmi, ktoré však nedokážu udržať kúpyschopnosť tamojšieho obyvateľstva. Úroveň nášho exportu závisí od domácej spotreby (najmä) v západnej Európe, ako aj od produkcie tamojšieho priemyslu – ak sa oba faktory vyvíjajú negatívne, slovenská produkcia klesá a to má nevyhnutne negatívny vplyv na trh práce.

Podľa odhadu Eurostatu hrubý domáci produkt (HDP) eurozóny klesol v 4. štvrtroku 2012 medziročne o 0,9 % a v EÚ 27 o 0,6 % (sezónne očistené údaje). Za celý rok 2012 HDP v eurozóne klesol v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka podľa odhadu o 0,6 % a v EÚ 27 o 0,3 %.

V rámci členských štátov EÚ, ktorých údaje za 4. štvrtrok 2012 sú dostupné, najrýchlejší medziročný rast zaznamenalo Lotyšsko (5,7 %), Estónsko (3,4 %), Litva (3,0 %). Slovensko patrilo medzi štáty, v ktorých HDP rástol a dosiahlo piaty najdynamickejší rast (1,2 %) v rámci EÚ 27. Najväčší pokles ekonomickej aktivity zaznamenalo Grécko (6,0 %), Portugalsko (3,8 %), Cyprus (3,0 %), Maďarsko, Slovinsko (zhodne o 2,8 %) a Taliansko (2,7 %).

Z odvetvového hľadiska k poklesu HDP eurozóny a EÚ 27 prispeli viaceré odvetvia, pričom najviac sa znížila tvorba pridanej hodnoty v stavebníctve, pôdohospodárstve a rybolove, priemyselnej výrobe a obchodných službách (obchod, doprava, ubytovanie a stravovacie služby).

Tabuľka č. 2: Vývoj HDP v roku 2012 (sezónne očistené údaje, zmena v % k rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka)

	1.Q 2012	2.Q 2012	3.Q 2012	4.Q 2012	rok 2012
EÚ 27	0,1	-0,3	-0,4	-0,6	-0,3
Eurozóna	-0,1	-0,5	-0,6	-0,9	-0,6
SR	2,7	2,3	1,9	1,2	2,0

Zdroj: Eurostat

1.2. Makroekonomický vývoj v SR

Makroekonomický vývoj v SR bol v roku 2010 ovplyvnený dopadmi svetovej finančnej a hospodárskej krízy. Hospodársky rast SR síce zaznamenal relatívne silnú obnovu, ale bol to dôsledok aktívnych vládnych opatrení v SR, ako aj v iných čl. štátoch EÚ.

HDP vzrástol v roku 2010 v stálych cenách medziročne o 4,4 %, kým v roku 2009 poklesol o 4,9 %. Zdrojom rastu HDP bol hlavne zahraničný dopyt s medziročným reálnym rastom o 16,0 %. V rámci domáceho dopytu mal na vývoj HDP najvýraznejší prorastový vplyv investičný dopyt (tvorba hrubého fixného kapitálu sa medziročne zvýšila o 6,5 % v stálych cenách). Okrem konečnej spotreby domácností rástli aj ďalšie zložky domáceho dopytu, avšak miernym tempom pohybujúcim sa okolo 1 %. Z hľadiska tvorby k rastu HDP prispeli predovšetkým priemysel a služby, zatiaľ čo stavebníctvo zostávalo naďalej v recesii.

Situácia na trhu práce v roku 2010 sa vplyvom oživenia ekonomickej aktivity začala postupne stabilizovať. Tento vývoj súvisel s časovým posunom efektu poklesu HDP v roku 2009 na zamestnanosť.

Tabuľka č. 3: Vývoj základných makroekonomických ukazovateľov SR (romr=100, v %)

Ukazovateľ	2010	2011	2012				
	priemer za rok	priemer za rok	1.Q	2.Q	3.Q	4.Q	priemer za rok
Hrubý domáci produkt							
Reálny HDP	4,4	3,2	2,9	2,6	2,1	0,7	2,0
Domáci dopyt	3,6	1,2	-0,8	-5,4	-3,3	-1,9	-2,9
Konečná spotreba domácností	-0,8	-0,5	-0,1	-0,3	-0,6	-1,2	-0,6
Konečná spotreba nezisk. inštitúcií slúžiacich domácnostiam	1,1	0,2	-1,1	-0,9	-0,3	0,0	-0,6
Konečná spotreba verejnej správy	1,0	-4,3	0,5	-2,1	-0,4	-0,3	-0,6
Tvorba hrubého fixného kapitálu	6,5	14,2	-3,3	-2,5	-3,7	-5,0	-3,7
Vývoz výrobkov a služieb	16,0	12,7	5,0	10,8	11,6	7,1	8,6
Dovoz výrobkov a služieb	14,9	10,1	-0,2	1,6	5,7	4,2	2,8
Trh práce							
Reálna produktivita práce	6,0	1,4	2,3	2,4	2,2	1,3	1,9
Zamestnanosť (ESA 95)	-1,5	1,8	0,6	0,2	-0,1	-0,6	0,1

Ukazovateľ	2010	2011	2012				
	priemer za rok	priemer za rok	1.Q	2.Q	3.Q	4.Q	priemer za rok
Nominálne mzdy	3,2	2,2	3,2	1,5	2,0	3,2	2,4
Reálne mzdy	2,2	-1,6	-0,6	-1,9	-1,6	-0,3	-1,2

Zdroj: Štatistický úrad SR, štvrťročné národné účty, štatistické výkazníctvo

V roku 2011 tendencia rastu ekonomiky SR pokračovala, avšak miernejšou dynamikou ako v roku 2010. Prejavilo sa tu hlavne prehĺbenie neistoty na finančných trhoch v dôsledku dlhovej krízy niektorých ekonomík eurozóny.

HDP sa v roku 2011 zvýšil medziročne o 3,2 % v stálych cenách. Zdrojom rastu HDP bol hlavne zahraničný dopyt (medziročný reálny rast o 12,7 %). Domáci dopyt mal iba mierne prorastový vplyv, keď z jeho zložiek tvorba hrubého fixného kapitálu vzrástla medziročne reálne o 14,2 % (viac ako dvojnásobne ako pred rokom), ale konečná spotreba domácností a konečná spotreba verejnej správy poklesli (o 0,5 %, resp. o 4,3 %).

Vývoj trhu práce SR bol v roku 2011 ovplyvnený pretrvávajúcou priaznivou ekonomickou aktivitou, keď sa nárast ziskovosti podnikateľského sektora premietol do rastu tvorby hrubého fixného kapitálu a následne do tvorby pracovných miest. Rast zamestnanosti sa po dvojročnom poklese obnovil, miera nezamestnanosti podľa výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) klesla o 0,9 p. b. na 13,5 %.

Ekonomika SR si v roku 2012 udržala prorastovú tendenciu, keď reálny HDP sa zvýšil oproti roku 2011 o 2 %. Zdrojom rastu z hľadiska použitia bol výlučne zahraničný dopyt, ktorý v priemere za rok dosiahol medziročný rast o 8,6 % v stálych cenách. V pomalšej dynamike zahraničného dopytu sa oproti predchádzajúcim rokom premietla zhoršujúca sa ekonomická aktivita hlavných obchodných partnerov SR, čo bolo viditeľné aj v pomalšom raste vývozu tovarov a služieb v závere roka 2012.

Vývoj trhu práce bol poznamenaný spomaľujúcou sa ekonomickou aktivitou, čo sa premietlo vo veľmi miernom raste zamestnanosti podľa metodiky ESA 95 (medziročne o 0,1 %). Miera nezamestnanosti podľa VZPS sa zvýšila o 0,4 p. b. na 14%.

1.3. Vplyvy domáceho dopytu na trh práce

Nárast ekonomických aktivít zameraných na uspokojovanie domáceho dopytu má zrejme výraznejší príspevok k rastu zamestnanosti ako rovnaký nárast exportných aktivít. Je to jedno zo štrukturálnych špecifik slovenskej ekonomiky. Ako to nepriamo vyplynulo už aj z predchádzajúcej časti, práve exportné aktivity, ktoré ťahali v minulosti rast ekonomiky, majú relatívne nízku pracovnú náročnosť a slabú väzbu medzi rastom produkcie a rastom zamestnanosti. Je to jeden z dôvodov, prečo by hospodárska politika mala pôsobiť v záujme posilnenia domáceho dopytu.

Ani štruktúra ekonomického rastu v ostatných dvoch rokoch v tomto zmysle nevytvorila priaznivé prostredie pre zamestnanosť: ekonomický rast bol aj v období 2011-2012 ťahaný vonkajším dopytom. Pozitívny vývoj exportne orientovanej časti ekonomiky však nebol dostatočný na to, aby sa prejavil na vývoji domáceho dopytu (slabý rast domáceho dopytu v roku 2011 a dokonca jeho výrazný pokles v roku 2012). Rast produkcie v exportne orientovaných odvetviach sa pritom zvyšoval skôr produktivitou práce ako prijímaním nových pracovníkov. Jedným z významných kanálov oživovania domáceho dopytu sú

zdroje štrukturálnych fondov. Potenciálne ide o jeden z významných zdrojov, ktorý by pomohol **čeliť hrozbe recesie** v najbližších rokoch. Aj preto vláda SR prijíma opatrenia na ich rýchlejšie čerpanie.

Národný program reforiem SR 2013 (NPR) zdôrazňuje, že dlhodobý a udržateľný ekonomický rast je možné dosiahnuť **systematickými a štrukturálnymi zmenami v ekonomike**, ktoré sa prejavujú najmä v strednodobom a dlhodobom horizonte. Pri snahe zvýšiť úroveň HDP sa preto vláda SR zameriava najmä na **produkčnú stránku ekonomiky**. Vláda SR bude hľadať aj spôsoby, ako zvýšiť rast v krátkodobom horizonte stimuláciou domáceho dopytu bez ohrozenia konsolidačných cieľov, ku ktorým sa Slovensko zaviazalo. NPR súčasne zdôrazňuje, že limitujúcim faktorom takýchto opatrení je skutočnosť, že Slovensko je malá otvorená ekonomika, v ktorej rast HDP krátkodobo najviac závisí od zahraničného dopytu.

2. ANALÝZA AKTUÁLNEJ SITUÁCIE NA TRHU PRÁCE

2.1. Porovnanie vývoja zamestnanosti a nezamestnanosti SR s EÚ 27

2.1.1. Aktuálna situácia v zamestnanosti v EÚ 27 a v eurozóne

Počet pracujúcich osôb (ide o zamestnancov a samozamestnaných pracujúcich v rezidentských produkčných jednotkách, t. j. domáci koncept zamestnanosti) v EÚ 27 v 4. štvrťroku 2012 sa podľa Eurostatu znížil medziročne o 0,4 % a v eurozóne o 0,8 %. Za celý rok 2012 klesla zamestnanosť medziročne o 0,4 % v EÚ 27 a o 0,7 % v eurozóne. Slovensko sa zaradilo medzi štáty s miernym poklesom zamestnanosti (0,6 %).

Tabuľka č. 4: Vývoj zamestnanosti v roku 2012 (sezónne očistené údaje, zmena v % k rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka)

	1.Q 2012	2.Q 2012	3.Q 2012	4.Q 2012	2012
EÚ 27	-0,5	-0,5	-0,4	-0,4	-0,4
Eurozóna	-0,5	-0,8	-0,6	-0,8	-0,7
SR	0,6	0,2	-0,1	-0,6	0,1

Zdroj: Eurostat

2.1.2. Aktuálna situácia v nezamestnanosti v EÚ 27 a v eurozóne

Podľa údajov Eurostatu sezónne očistená miera nezamestnanosti v EÚ 27 v januári 2013 zaznamenala 10,8 %, zatiaľ čo v januári 2012 to bolo 10,1%. Sezónne očistená miera nezamestnanosti v eurozóne v januári 2013 dosiahla 11,9 % a oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka bola vyššia o 1,1 p.b. Najvyššiu mieru nezamestnanosti malo na základe dostupných údajov Španielsko (26,2 %) a Portugalsko (17,6 %). Slovensko dosiahlo podľa údajov Eurostatu 14,9 %.

Tabuľka č. 5: Vývoj miery nezamestnanosti (sezónne očistené údaje)

	Január 2012	November 2012	December 2012	Január 2012
EÚ 27	10,1	10,7	10,7	10,8
Eurozóna	10,8	11,8	11,8	11,9
SR	13,7	14,5	14,7	14,9

Zdroj: Eurostat

2.2. Aktuálna situácia na trhu práce v Slovenskej republike

Pri relatívne slabom hospodárskom raste má kľúčový vplyv na slovenský trh práce neistota zamestnávateľov a nízka dôvera v možnosť návratu k predkrízovým medziročným rastom HDP. Ani krátkodobé náznaky oživenia hospodárstva nevedú firmy k tomu, aby výrazne posilňovali svoje produkčné kapacity, o. i. aj zvyšovaním počtu zamestnancov.

2.2.1. Zamestnanosť v SR v rokoch 2010-2012

Počet pracujúcich na Slovensku podľa VZPS sa v štvrtrokoch 2010-2012 pohyboval v rozmedzí od 2 283 tis. do 2 366 tis. osôb. Vývoj **počtu samozamestnaných osôb**¹ sa vyznačoval počas celého sledovaného obdobia striedaním fáz rastu a poklesu, pričom k výraznejšiemu klesajúcemu trendu v počte samozamestnaných osôb došlo v 1. štvrtroku 2012 a tento trend sa udržal do konca roka 2012. Za obdobie rokov 2010 až 2012 počet samozamestnaných osôb sa znížil o 6,3% (v absolútnom vyjadrení o 23,6 tis. osôb).

Celkový počet pracujúcich je na Slovensku dopĺňaný atypickými formami zamestnanosti, akými sú **dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru**. V priebehu roka postupne narastal počet dohôd, keď v sledovanom období 2010-2012 ich vždy najmenej bolo začiatkom roka (v januári a februári) a najviac koncom roka (v novembri a decembri). Postupne mierne narástol počet dohôd (zo 610 tis. v novembri 2010 na 672 tis. v novembri 2012), i počet pracujúcich na dohody (v novembri 2012 ich bolo 568 tis. osôb).

Uvedené údaje poukazujú na rastúcu tendenciu uplatňovania tejto atypickej formy zamestnávania. Zamestnávatelia takúto formu volili najmä z dôvodu výrazne nižších mzdových nákladov, ako aj z dôvodu väčšej flexibility pri využívaní takto postavených pracovníkov. Takéto výhody pre zamestnávateľov však zároveň znamenali pre týchto pracovníkov stratu nároku na sociálno-právnu a pracovnoprávnu ochranu v porovnaní s riadnym zamestnaneckým pomerom, čo zmenili v roku 2012 prijaté novely Zákonníka práce a zákona o sociálnom poistení.

Tabuľka č. 6: Vývoj zamestnanosti v SR v rokoch 2010-2012

Ukazovateľ	2010	2011	2012				
	priemer za rok	priemer za rok	1.Q	2.Q	3.Q	4.Q	priemer za rok
Zamestnanosť							
Počet pracujúcich v tis. osôb	2 317,5	2 351,4	2 324,7	2 334,7	2 342,8	2 313,7	2 329,0
Medziročný vývoj v %	-2,0	1,5	1,2	0,7	0,5	-0,1	0,6
Miera zamestnanosti (15-64 rokov) v %	58,8	59,5	59,6	59,8	60,1	59,4	59,7
Miera zamestnanosti (20-64 rokov) v %	64,7	65,1	64,9	65,2	65,4	64,6	65,0
Miera zamestnanosti mladých (15-24 rokov) v %	20,6	20,2	20,0	20,0	20,5	19,9	20,1
Miera zamestnanosti starších (50-64 rokov) v %	53,5	54,7	54,4	55,3	55,0	55,4	55,0

Zdroj: Štatistický úrad SR, VZPS

¹ Podľa metodiky VZPS kategória samozamestnaných osôb zahŕňa podnikateľov bez zamestnancov, podnikateľov so zamestnancami a vypomáhajúcich členov domácností.

Poznámka: Indexy za rok 2012 sú vypočítané z porovnateľných údajov, prepočítaných na obyvateľstvo k 1. 1. 2012 podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011.

Z hľadiska štruktúry pracovných síl **sa medziročne znížil počet živnostníkov, ktorých práca mala formu závislej práce zamestnanca**, o 6,7 % na 97 tis. osôb. Na druhej strane počet zamestnancov vzrástol o 0,8 % na 1 961,6 tis. osôb.

V priemere za rok 2012 sa celkový počet pracujúcich osôb podľa VZPS v porovnaní s rokom 2011 zvýšil o 0,6 % na 2 329 tis. osôb.

V 4. štvrtroku 2012 bolo v hospodárstve SR k dispozícii v priemere 13 289 **voľných pracovných miest**. V porovnaní so 4. štvrtrokom 2011 ich počet klesol o 1,3 % (o 170 miest). V absolútnom vyjadrení najviac voľných pracovných miest ubudlo v obchode, v priemyselnej výrobe, zdravotníctve a sociálnej pomoci, činnostiach v oblasti nehnuteľností, ubytovacích a stravovacích službách.

2.2.2. Nezamestnanosť v SR v rokoch 2010-2012

Pre vývoj počtu nezamestnaných osôb v sledovanom období je charakteristický ich systematický pokles počas celého roku 2010. Tendencia poklesu bola zaznamenaná v rámci evidencie Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVR) a podľa VZPS od 1. štvrtroku 2011. Obrat dokazuje evidencia ÚPSVR už v 1. štvrtroku 2011, s oneskorením dvoch štvrtrokov aj VZPS. Počet nezamestnaných v roku 2012 v porovnaní s rokom 2011 podľa údajov ÚPSVR vzrástol o 4,3 %.

Počet nezamestnaných osôb v 4. štvrtroku 2012 podľa VZPS dosiahol 390,4 tis. osôb, čo predstavovalo nárast oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka o 11,9 tis. osôb. Počet uchádzačov o zamestnanie (UoZ) v evidencii UoZ úradov práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „úrad PSVR“) sa oproti porovnateľnému obdobiu roku 2011 zvýšil o 24,2 tis. osôb a o 41,9 tis. osôb oproti 4. štvrtroku 2010. Rozdiely v kvantitatívnych ukazovateľoch vývoja počtu nezamestnaných podľa VZPS a ÚPSVR spočívajú v uplatňovaní odlišného konceptu nezamestnanosti a metodiky jej merania.

2.2.3. Nezamestnanosť v SR v 4. štvrtroku 2012

Miera nezamestnanosti rástla podľa údajov ÚPSVR aj v posledných mesiacoch minulého roka. Medziročné porovnanie prítoku, čiže počtu nových evidovaných UoZ však ukazuje pokles oproti rovnakému obdobiu roka 2011 vo všetkých štyroch záverečných mesiacoch roka. Napr. zatiaľ čo v septembri 2011 pribudlo 41 867 nových UoZ o rok neskôr ich bolo 32 975. V októbri bol rozdiel 30 066 (rok 2011) a 23 226 (rok 2012). V novembri presiahol rozdiel 7 tis. ľudí (29 913 v roku 2011 a 22 829 v roku 2012) a v decembri dosiahol až 9 tis. ľudí „v prospech“ minulého roka (26 756 v roku 2011 a 17 739 v roku 2012).

Situácia sa opakovala i v januári 2013 kedy do evidencie úradov PSVR pribudlo dokonca najmenej nových UoZ za posledné 4 roky (35 716 UoZ v roku 2010, 35 589 UoZ v roku 2011, 35 821 v roku 2012 a 30 126 v roku 2013). Spomedzi nových UoZ ich 47 prišlo o prácu v dôsledku zrušenia práce na dohodu, vo februári 216 – celkovo však bolo ku koncu roka 2012 zrušených vyše 300 tis. dohôd. Aj pokiaľ ide o tzv. odtok, čiže o vyradenie UoZ z evidencie UoZ, január 2013 vykázal pozitívny trend oproti predchádzajúcemu roku, keďže v januári 2013 úrady PSVR našli prácu 16 383 UoZ, ale tento rok 18 743 UoZ, čo predstavuje nárast o takmer 2 500 UoZ.

Ako vyplýva z **priemerných ročných čistých prítokov** do evidencie UoZ v rokoch 2011 a 2012, priemerný **rast nezamestnanosti sa v roku 2012 spomalil** (v roku 2011 priemerne mesačne zostalo v evidencii UoZ o 1 549 UoZ viac ako v predchádzajúcom mesiaci, kým v roku 2012 o 121 UoZ ako v predchádzajúcom mesiaci). V roku 2012 bolo v SR priemerne evidovaných 405 889 UoZ, pričom v porovnaní s rokom 2011 ich počet vzrástol o 16 625 osôb, t. j. o 4,27 %. Ku koncu januára 2013 bolo v evidencii úradov PSVR 435 438 UoZ.

Uvedené porovnania ukazujú, že vývoj na prelome rokov 2012/2013 – kedy už účinkujú vlnajšie vládne opatrenia na trh práce - je pozitívnejší, než v predchádzajúcom období. Toto konštatovanie je dôležité pre ďalšie rozhodnutia o opatreniach na podporu zamestnanosti, nakoľko súčasný vývoj ukazuje, že legislatívne zmeny posilňujúce postavenie zamestnancov na pracovisku, ich spoluúčasť na rozhodovaní na podnikovej úrovni, širšiu účasť pracujúcich vo všetkých formách na sociálnom i zdravotnom poistení, či spravodlivejší a aktívnejší daňový systém nie sú prekážkou ďalšieho pozitívneho vývoja trhu práce. Potrebné opatrenia teda treba orientovať do iných oblastí.

Miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla v priemere za rok 2012 úroveň 13,59 %, čo v porovnaní s rokom 2011 predstavuje medziročný nárast o 0,43 p. b. (v roku 2011 miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla priemernú úroveň 13,16 %). **Z regionálneho hľadiska** za rok 2012 najvyššia úroveň priemernej miery evidovanej nezamestnanosti bola zaznamenaná v Banskobystrickom kraji (19,6 %) a najnižšia v Bratislavskom kraji (5,37 %). Ku koncu januára 2013 bola miera evidovanej nezamestnanosti na úrovni 14,71 %.

2.2.4. Mzda

Podľa údajov Štatistického úradu SR **priemerná nominálna mesačná mzda** zamestnanca hospodárstva SR (vrátane odhadu za zamestnancov u živnostníkov) v 4. štvrťroku 2012 dosiahla 875 Eur. Jej dynamika rastu sa oproti 4. štvrťroku 2011 zrýchlila o 2,7 p.b. na 3,2 %. Vplyvom rastu spotrebiteľských cien pokračoval medziročný pokles **reálnej mzdy**, v porovnaní so 4. štvrťrokom 2011 sa však zmiernil o 3,5 p.b. na 0,3 %.

V roku 2012 dosiahla priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca v hospodárstve SR 805 Eur. Medziročne sa zvýšila o 2,4 %, pričom jej rast bol o 0,2 p. b. rýchlejší ako v roku 2011. Reálna mzda klesla o 1,2 %.

2.2.5. Zdroje pracovných síl v roku 2012

V roku 2012 **celkové zdroje pracovných síl podľa VZPS** (pracujúci plus nezamestnaní plus študujúci vo veku 15+) v SR v porovnaní s rokom 2011 vzrástli o 3,0 tis. osôb na 3 201,9 tis. osôb. Na celkovom rozsahu zdrojov pracovných síl v roku 2012 sa 72,7 % podieľali pracujúci, 11,8 % nezamestnané osoby a 15,5 % študujúce osoby vo veku 15 a viac rokov. Medziročný rast zdrojov pracovných síl v SR v roku 2012 bol ovplyvnený výlučne rastom ekonomicky aktívneho obyvateľstva o 26,5 tis. osôb.

Celková miera ekonomickej aktivity obyvateľov vo veku 15 a viac rokov sa v roku 2012 medziročne zvýšila o 0,4 p.b., z 58,8 % na 59,2 %.

2.2.6. Postavenie mladých na trhu práce SR

Podiel pracujúcich mladých ľudí vo veku 15-24 rokov na celkovom počte pracujúcich v SR sa v ostatných rokoch znižoval z 7,0 % v roku 2010 na 6,3 % v roku 2012. To sa premietlo aj vo vývoji ich miery zamestnanosti, ktorá, na rozdiel od celkovej miery zamestnanosti (15-64 rokov) v SR, klesala.

Aj keď podiel nezamestnaných mladých ľudí vo veku 15-24 rokov na celkovom počte nezamestnaných v SR za ostatné roky sa postupne znižoval (zatiaľ čo v roku 2010 ich podiel dosiahol 21,3 %, v roku 2012 to bolo 20,0 %), úroveň miery nezamestnanosti mladých dosahuje dlhodobo nadpriemerné hodnoty. V roku 2010 bola v porovnaní s celkovou mierou nezamestnanosti v SR vyššia o 19,2 p.b., v roku 2012 o 20,0 p.b.

Viac ako polovica mladých vo veku 15-24 rokov bola nezamestnaná dlhšie ako 1 rok. Prejavil sa tu aj vplyv hospodárskej krízy, keď podiel dlhodobo nezamestnaných mladých sa zvýšil z vyše 50 % v roku 2010 na 52,4 % v roku 2012. Na porovnanie podiel dlhodobej nezamestnanosti na celkovej nezamestnanosti v SR v priemere za rok 2010 dosiahol 59,3 % a v roku 2012 sa zvýšil na 63,8 %.

Tabuľka č. 7: Štruktúra nezamestnanosti mladých vo veku 15-24 rokov (v %)

	2010	2011	2012
podľa dĺžky trvania nezamestnanosti			
do 1 roka (vrátane)	49,7	49,9	47,6
v tom do 1 mesiaca	8,6	7,7	8,7
viac ako 1 mesiac až 3 mesiace	9,6	9,6	8,9
viac ako 3 mesiace až 6 mesiacov	11,8	12,0	11,1
viac ako 6 mesiacov až 1 rok	19,8	20,6	18,9
viac ako 1 rok	50,3	50,1	52,4
z toho viac ako 2 roky	26,4	28,9	30,1
podľa vzdelania			
Základné	17,6	17,2	17,8
učňovské bez maturity	26,7	27,9	24,9
stredné bez maturity	1,0	1,3	3,2
učňovské s maturitou	5,8	5,5	5,7
úplné stredné všeobecné	6,0	6,7	5,7
úplné stredné odborné	36,1	35,8	35,1
vyššie odborné	0,4	0,1	0,5
vysokoškolské	6,5	5,2	7,1

Zdroj: Štatistický úrad SR, VZPS, prepočty MPSVR SR

2.2.7. Znevýhodnení uchádzači o zamestnanie

V roku 2012 bolo v evidencii UoZ v priemere 216 978 dlhodobo nezamestnaných osôb. **Podiel dlhodobo nezamestnaných osôb na celkovom počte UoZ v roku 2012 predstavoval v priemere 53,46 %.** Z celkového počtu UoZ nad 12 mesiacov bolo v roku 2012 v priemere na Slovensku **najviac UoZ vo vekovej kategórii od 50 - 54 rokov** – 27 797 osôb (14,03 %). Druhou najpočetnejšou skupinou boli UoZ vo vekovej skupine od 45 do 49 rokov a táto skupina tvorila podiel 12,98 % zo všetkých UoZ nad 12 mesiacov (25 705 osôb). Z hľadiska vzdelania sa najviac na dlhodobej nezamestnanosti podieľali UoZ so základným vzdelaním a bez vzdelania.

V roku 2012 bolo v evidencii v priemere 11 621 občanov so zdravotným postihnutím a ich počet medziročne poklesol o 776. Podiel UoZ so zdravotným postihnutím na celkovom počte UoZ v roku 2012 predstavoval 2,86 %.

2.3. Eliminácia nelegálneho zamestnávania a nelegálnej práce

2.3.1. Zvýšená kontrola dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania

Negatívny vplyv na trh práce má v čase rastúcej nezamestnanosti aj nelegálne zamestnávanie a rastúci rozsah nelegálnej práce. Národný inšpektorát práce (NIP) sa preto už v tomto období vo zvýšenej miere zameriava na odhaľovanie nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania (NPNZ). Zvýšený počet kontrol vrátane mimoriadnych celoslovenských previerok zameriava na:

- agentúry dočasného zamestnávania,
- zamestnávateľov, kde bolo za posledné tri roky odhalené NPNZ,
- služby a obchod,
- základe požiadaviek Sociálnej poisťovne v prihraničných oblastiach.

Krajské a celoslovenské kontroly NPNZ sú spoluorganizované so zložkami Policajného zboru (PZ). Z hľadiska odvetví ide najmä o stavebníctvo, veľkoobchod a maloobchod, ubytovacie a stravovacie služby, doprava a administratívne služby, pri sezónnych prácach, v oblasti umenia, športu, zábavy a rekreácie. K najčastejším porušeniam zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní patrí neprihlásenie do registra Sociálnej poisťovne pred začatím výkonu práce u zamestnávateľa. V mesiacoch február a marec 2013 sa uskutočnila akcia „TORYSA“, a to v odvetviach zvýšeného výskytu NPNZ v Prešovskom kraji a akcia v reštauračných zariadeniach v Nitrianskom kraji.

2.3.2. Výsledky kontrol v oblasti NPNZ v mesiacoch január a február 2013

a) Inšpekciou práce:

Tabuľka č. 8: Prehľad výkonov kontrol zákazu NPNZ a uložených pokút za obdobie január - február 2013

	Výkon ukončený v januári a februári 2013								Spolu
	Bratislava	Trnava	Trenčín	Nitra	Žilina	Banská Bystrica	Prešov	Košice	
Výkony spolu	1 570	308	948	1 498	1 270	778	1 150	1 123	8 645
z toho iba výkony v NPNZ	70	74	134	390	346	114	418	302	1 848
Zistené NZ	3	2	0	2	8	3	10	10	38
Uložené postihy	0	0	8	0	0	7	0	1	16
Uložené postihy v Eur	0	0	4 960	0	0	20 265	0	33 000	58 225

Zdroj: Národný inšpektorát práce

Uvedené údaje o výkonoch inšpekcie práce v oblasti NPNZ nie sú konečné, nakoľko nie všetky previerky sú už ukončené a v súčasnosti prebiehajú správne konania vo veci uloženia pokuty.

V januári a februári 2013 bolo odhalené porušenie zákazu NPNZ v 22 subjektoch.

b) Inšpekciou práce v spolupráci so zložkami Policajného zboru:

Celkovo bolo v uvedenom období uskutočnených 13 spoločných kontrol, skontrolovaných bolo 1 491 cudzincov. Nelegálne zamestnávanie bolo zistené v 3 subjektoch a nelegálne zamestnaných cudzincov bez povolenia na prácu bolo 6. Za uvedené obdobie boli udelené pokuty vo výške 2 502 Eur.

c) Ústredím PSVR a úradmi PSVR:

V uvedenom období bolo vykonaných 363 kontrol zameraných na odhaľovanie NPNZ a skontrolovaných bolo 895 fyzických osôb. Bolo odhalených celkovo 37 nelegálne zamestnaných osôb a udelilo sa 5 pokút v sume 14 600 Eur.

2.4. Vplyvy aktívnej politiky trhu práce

2.4.1. Zásadné vplyvy aktívnej politiky trhu práce

Vplyvy aktívnej politiky trhu práce (APTP) na zamestnanosť sa zásadným spôsobom prejavili najmä **v období globálnej finančnej a hospodárskej krízy**. So zámerom zmierniť jej negatívne dôsledky na ekonomiku a sociálnu situáciu obyvateľstva Slovenskej republiky bol prijatý súbor proti krízovým opatrení v troch po sebe nasledujúcich „balíkoch opatrení“. Opatrenia explicitne vzťahujúce sa k trhu práce v podobe nových aktívnych opatrení na trhu práce (AOTP) boli súčasťou druhého proti krízového „balíka opatrení“ známe ako Opatrenia na zmiernenie dopadov globálnej finančnej krízy a hospodárskej krízy na zamestnanosť.

Tieto opatrenia mali povahu krátkodobých intervenčných opatrení so striktné vymedzeným proti krízovým cieľom. Preto boli zavedené ako **dočasne nástroje** s účinnosťou do 31. decembra 2010. Na základe pretrvávajúcich dôsledkov dopadov kríz na zamestnanosť bola do 31. decembra 2011 predĺžená účinnosť jedného z nich - príspevku na podporu udržania zamestnanosti (§ 50d zákona o službách zamestnanosti). Na obdobie do 31. decembra 2011 bol zavedený aj príspevok na podporu regionálnej a miestnej zamestnanosti (§ 50i).

Najviac využívaným bol príspevok na podporu udržania zamestnanosti, ktorý na prechodné obdobie umožnil zamestnávateľom pružne zareagovať na výkyvy externých trhov cestou zníženia objemu práce namiesto alternatívy jej redukcie prostredníctvom prepúšťania zamestnancov. Často využívaný bol aj príspevok na podporu vytvorenia nového pracovného miesta (§ 50e) zacielený na stimuláciu zamestnávateľov k tvorbe pracovných miest pre UoZ a najmä pre absolventov škôl a zamestnancov prepustených v dôsledku krízy. Dôležitým prvkom boli aj opatrenia zamerané na stimuláciu medziregionálnej mobility za prácou (zvýšenie výšky príspevku na dochádzku za prácou, § 53).

Vyhodnotenie celého súboru proti krízovým opatrení vrátane opatrení na trhu práce konštatuje, že prostredníctvom proti krízových AOTP od marca 2009 do konca decembra 2010 sa podporilo vytvorenie alebo udržanie pracovných miest v počte 93 662.

K oslabeniu pôsobenia negatívnych dôsledkov krízy na zamestnanosť v roku 2009 a v 1. polroku 2010 zreteľne prispeli aj **štandardné nástroje APTP**, a to najmä

prostredníctvom programov vzdelávania a prípravy pre trh práce pre UoZ (§ 46), prostredníctvom podpory udržiavania nízko kvalifikovaného skupiny zamestnancov v zamestnaní (§ 50a) a prostredníctvom podpory samostatnej zárobkovej činnosti (§ 49).

2.4.2. Prehľad realizácie aktívnych opatrení na trhu práce za rok 2012 v porovnaní s rokom 2011

APTP realizovaná v roku 2012 predstavovala poskytovanie nástrojov podpory a pomoci účastníkom trhu práce so zacielením na znevýhodnených UoZ (ZUoZ). Uplatňovaný bol najmä systém štandardných nástrojov podpory a pomoci účastníkom trhu pri hľadaní zamestnania, zmene zamestnania, obsadzovaní voľných pracovných miest a uplatňovaní AOTP s osobitným zreteľom na pracovné uplatnenie ZUoZ.

Aj vzhľadom na prijatú konsolidáciu verejných financií bola preferovaná podpora zamestnanosti ľudí s nízkym vzdelaním pred znižovaním daňového klinu. Vykonaná bola revízia APTP, založená na reálnom využívaní jednotlivých nástrojov a ich skutočnej efektívnosti.

Z revízie vedúcej k vyššej efektívnosti APTP s cieľom znížiť administratívnu náročnosť a celkovo APTP priblížiť potrebám jednotlivých regiónov vychádzala tiež novela zákona o službách zamestnanosti, ktorú vlani pripravilo MPSVR SR a 20. marca 2013 schválila Národná rada SR.

Väčšina z AOTP sa v roku 2012 realizovala prostredníctvom národných projektov, ktoré sú financované zo zdrojov Európskeho sociálneho fondu a spolufinancované zo zdrojov štátneho rozpočtu. V roku 2012 bolo podporených celkovo viac ako 94 tis. UoZ, záujemcov o zamestnanie (ZoZ), resp. zamestnancov/pracovných miest v celkovej sume dohodnutých finančných prostriedkov vo výške viac ako 136 mil. Eur.

Najviac využívaným opatrením v roku 2012 bol príspevok na aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb pre obec alebo formou menších obecných služieb pre samosprávny kraj (§ 52), ktorý je určený na podporu udržiavania pracovných návykov dlhodobo nezamestnaného občana, ktorý je poberateľom dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi. V roku 2012 bolo touto formou umiestnených 18 844 UoZ. Dohodnutá výška finančných prostriedkov bola vo výške 3 530 060,67 Eur.

Druhým najvyužívanejším bol príspevok na vykonávanie absolventskej praxe (§ 51), ktorého cieľom je podpora získavania odborných zručností a praktických pracovných skúseností absolventa školy. V roku 2012 bolo na absolventskú prax zaradených 16 442 UoZ, na ktorých bolo vyčlenených 16 952 732,76 Eur. Z hľadiska hodnotenia účinnosti tohto opatrenia je dôležitý ukazovateľ umiestnenia UoZ do zamestnania po ukončení absolventskej praxe. V roku 2012 ukončilo absolventskú prax 14 358 UoZ, z toho sa do 1 mesiaca po jej ukončení zamestnalo 1 846 absolventov (t. j. 13 % UoZ), do 3 mesiacov 2 242 UoZ, do 6 mesiacov 1 011 UoZ a po 6 mesiacoch 1 220 UoZ.

Príspevok na dochádzku za prácou (§ 53) bol v roku 2012 tretím najvyužívanejším. Poberalo ho 16 136 ľudí a celková dohodnutá suma na poskytnutie príspevkov bola 4 918 369,69 Eur.

2.4.3. Očakávané zmeny v aktívnej politike trhu práce vyplývajúce z novelizácie zákona o službách zamestnanosti s účinnosťou od 1. mája 2013

Zmeny v APTP zabezpečia začleňovanie UoZ na trh práce s **efektívnejším využitím existujúcich prostriedkov**. Pri využívaní jednotlivých nástrojov umožní novela zákona výraznejšie zacielenie **najmä na znevýhodnené skupiny UoZ** a **lepšie zohľadňovanie situácie na regionálnom trhu práce**.

Novela zákona o službách zamestnanosti plne zodpovedá Národného programu reforiem Slovenskej republiky 2012, podľa ktorého „vláda položí dôraz na znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie. **Systém bude zjednodušený najmä obmedzením počtu nástrojov a znížením administratívnej náročnosti pri implementácii APTP.**“

Posilnenie a rozšírenie pôsobnosti Výborov pre otázky zamestnanosti zvýši účasť kľúčových neštátnych partnerov (najmä podnikateľských subjektov a samospráv) na tvorbe a realizácii APTP, čo politiku zamestnanosti v danom regióne viac priblíži reálnym praktickým podmienkam.

2.5. Analýza výstupov zisťovania u podnikateľov (SZČ)

Vývoj pracovných miest u živnostníkov vykazuje silne sezónny charakter s rastúcim dopytom po zamestnancoch v letných mesiacoch. Od roku 2010 podľa údajov zo štvrťročného výberového zisťovania u SZČO (PM MPSVR SR 1 - 04) však postupne klesá počet aj podiel zamestnancov u živnostníkov. Ako najčastejší dôvod zanikania pracovných miest uvádzajú živnostníci znižovanie stavu súvisiaceho s nepriaznivou ekonomickou situáciou.

Graf č. 1

Zdroj: PM MPSVR SR 1 - 04

V súvislosti s priemernou dĺžkou neobsadenosti voľných pracovných miest sa podnikatelia sťažovali na problémy s nájdením vhodného kandidáta, ktorý by vyhovoval ich požiadavkám a boli by ho schopní zaplatiť. Uviedli, že hneď, ako sa zamestnancovi naskytla lepšia príležitosť, odišiel buď k inému zamestnávateľovi, alebo do zahraničia.

2.6. Zhrnutie analytickej časti:

Z analytickej časti vyplýva, že za celý rok 2012 klesala zamestnanosť medziročne v EÚ 27 a v eurozóne, a že Slovensko sa zaradilo medzi štáty s miernejším poklesom zamestnanosti. Počet voľných pracovných miest v hospodárstve SR klesol. Celkové zdroje pracovných síl vzrástli. Podiel dlhodobo nezamestnaných osôb na celkovom počte UoZ predstavoval v priemere viac ako 50 % a viac ako polovica mladých ľudí bola nezamestnaná dlhšie ako jeden rok. Najviac nezamestnaných z celkového počtu UoZ nad 12 mesiacov bolo vo veku nad 50 rokov. Tieto analytické zistenia sú dôležité pre nastavenie takých opatrení na zlepšenie situácie na trhu, ktoré významne prispievajú k podpore vytvárania udržateľných pracovných miest a ktoré budú musieť byť zamerané najmä na zlepšenie prístupu na trh práce u dlhodobo nezamestnaných, mladých ľudí a UoZ nad 50 rokov veku. Významovo najdôležitejšie budú na trhu práce pôsobiť najmä systémové zmeny v APTP, ktoré boli prijaté s účinnosťou od 1. mája 2013.

3. OPATRENIA NA ZLEPŠENIE SITUÁCIE NA TRHU PRÁCE V ČASE SPOMAĽOVANIA EKONOMICKÉHO RASTU

Z informatívnej a analytickej časti tejto správy jednoznačne vyplýva, že **klúčovým faktorom ovplyvňujúcim vývoj na trhu práce je hospodárska situácia.**

Podmienky trhového hospodárstva a podmienky nadpriemerne otvorenej ekonomiky, ktorej výkonnosť až z vyše 90% závisí od exportu, výrazne ovplyvňujú možnosti vlády SR regulovať okamžitý vývoj pracovného trhu. **Opatreniami posilňujúcimi sociálny dialóg a postavenie zástupcov zamestnancov, ako aj zmenami v daňovom a odvodovom systéme vláda SR sleduje zámer posilňovať domáci dopyt zvyšovaním kúpyschopnosti domácností s cieľom podporiť zvýšenie zamestnanosti v službách, ale aj produkcii výrobkov určených primárne pre domáci trh.** S rovnakým zámerom vláda SR realizuje opatrenia priamo podporujúce vytváranie pracovných miest, nakoľko príjmy z práce vo všeobecnosti zabezpečujú vyššiu kúpyschopnosť, než sociálne transfery.

Berúc do úvahy kľúčový vplyv ekonomického vývoja na vývoj trhu práce sa vláda SR zameriava pri podpore okamžitého rastu pracovného trhu na dva typy aktívnych opatrení:

- a) Opatrenia/projekty rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré priamo finančne podporujú vytváranie pracovných miest v období rokov 2013 až 2015,
- b) opatrenia/projekty hospodárskych rezortov vo forme verejných investícií alebo vo forme dotačných či obdobných programov a opatrení, ktoré vedú k zvýšeniu dopytu po určitých tovaroch a službách a teda aj k zvýšeniu počtu pracovných príležitostí, od ktorých sa očakáva „bezprostredný“ efekt v krátkodobom časovom horizonte rokov 2013 a 2015 (Opatrenia v hospodárskej politike na podporu hospodárskeho rastu).

Pri podpore budúceho rastu pracovného trhu sa bude vláda SR zameriavať aj na opatrenia, ktoré môžu mať v dlhodobom časovom horizonte nepriamy alebo prenesený vplyv na zamestnanosť.

V nadväznosti na uvedené sú opatrenia členené **do nasledujúcich štyroch častí:**

3.1. Opatrenia/projekty rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré priamo finančne podporujú vytváranie pracovných miest v období rokov 2013 až 2015

3.1.1. Národný projekt XX

Cieľom projektu je formou finančnej dotácie pre zamestnávateľa podporiť vznik nových pracovných miest prioritne pre mladých UoZ vo veku do 29 rokov veku so zámerom zvýšiť ich šance na trhu práce tým, že získajú alebo si obnovia pracovné návyky a kvalifikačné zručnosti. Druhou cieľovou skupinou projektu budú po prvých 6 mesiacoch realizácie aj ZUoZ vo veku nad 50 rokov veku.

Podpora má formu príspevku na úhradu časti mzdových nákladov a to maximálne vo výške minimálnej celkovej ceny práce (minimálna mzda + sociálne a zdravotné poistenie) na dobu 6 alebo 9 mesiacov s podmienkou, že zamestnávateľ na vlastné náklady udrží takto podporené pracovné miesta ďalších 6 alebo 9 mesiacov (po rovnakú dobu, ako bola doba podpory). Z hľadiska formy zamestnávateľov je tento projekt určený pre obce, mestá alebo samosprávne kraje, ako aj pre právnické osoby, ktorých zakladateľom alebo zriaďovateľom je obec, mesto alebo samosprávny kraj.

Celková alokácia na tento projekt je 20 mil. Eur. Projekt je financovaný zo zdrojov ESF v rámci Operačného programu Zamestnanosť a Sociálna inklúzia (OP ZaSI).

Realizácia projektu sa začala v novembri 2012 a do 15. marca 2013 spracovali úrady práce žiadosti o podporu **276 pracovných miest s celkovou alokáciou takmer 1,14 mil. Eur.**

Vyššia akcelerácia projektu sa na základe monitoringu požiadaviek samospráv očakáva po rozšírení cieľovej skupiny. Doterajší vývoj tiež ovplyvnili rozpočtové procesy v rámci jednotlivých obcí, miest, resp. samosprávnych krajov.

3.1.2. Národný projekt XXI

Aj cieľom tohto projektu je formou finančnej dotácie pre zamestnávateľa podporiť vznik nových pracovných miest prioritne pre mladých UoZ vo veku do 29 rokov veku so zámerom zvýšiť ich šance na trhu práce tým, že získajú alebo si obnovia pracovné návyky a kvalifikačné zručnosti.

Podpora má formu príspevku na úhradu časti mzdových nákladov a to maximálne vo výške minimálnej celkovej ceny práce (minimálna mzda + sociálne a zdravotné poistenie) na dobu 12 mesiacov s podmienkou, že zamestnávateľ na vlastné náklady udrží takto podporené pracovné miesta po dobu ďalších 6 mesiacov. Z hľadiska formy zamestnávateľov je tento projekt určený súkromným právnickým osobám, a to tak podnikateľským subjektom, ako aj občianskym združeniam a neziskovým organizáciám.

Celková alokácia na tento projekt je 50 mil. Eur. Projekt je financovaný zo zdrojov ESF v rámci OP ZaSI.

Realizácia projektu sa začala v novembri 2012 a do 15. marca 2013 spracovali úrady PSVR žiadosti o podporu **5 320 pracovných miest s celkovou alokáciou 31,5 mil. Eur.** Uvedený počet pracovných miest pritom predstavuje takmer polovicu plánovaných pracovných miest na celé obdobie trvania projektu (1,5 roka). Vzhľadom na skutočnosť, že do uvedeného obdobia patria aj sviatočné dni na prelome rokov a berúc do úvahy porovnanie vývoja tohto projektu po jednotlivých mesiacoch, dosiahnuté výsledky v plnej miere naplňajú, resp. sú nad rámec očakávaní MPSVR SR.

Celkovo oba národné projekty predpokladajú podporu vytvorenia približne 12,5 tis. nových pracovných miest.

3.1.3. Národný projekt na podporu znevýhodnených nezamestnaných

Cieľovou skupinou tohto projektu sú v prvom rade dlhodobo nezamestnaní občania. ÚPSVR vyberie partnerov, ktorí majú dlhodobé skúsenosti s umiestňovaním nezamestnaných na trhu práce, pričom zohľadní ich nielen slovenské, ale i zahraničné skúsenosti v tejto oblasti.

Povinnosťou partnerov bude zapojiť dlhodobo nezamestnaných do prípravných aktivít na vstup na trh práce (diagnostika, vzdelávanie, zaučenie atď.) a následne ich umiestniť do zamestnania. Minimálna doba udržania takéhoto adepta v zamestnaní bude 4 mesiace. Motiváciou partnerov bude výplata odmeny, ktorá bude odstupňovaná podľa úrovne znevýhodnenia (napr. 12 mesiacov v evidencii UoZ, 24 mesiacov v evidencii UoZ) a podľa dĺžky udržania adepta v zamestnaní až nad 12 mesiacov.

Celková alokácia na projekt je 15 mil. Eur, pričom sa ráta so zamestnaním 4 až 4,5 tis. znevýhodnených nezamestnaných. Odmena za zamestnanie jedného sa bude v prepočte na mesiac pohybovať pod úrovňou min. celkovej ceny práce.

3.2. Podpora pracovných miest v rámci pripravovaných Opatrení v hospodárskej politike na podporu hospodárskeho rastu (prorastové opatrenia) s bezprostredným efektom na zamestnanosť v krátkodobom časovom horizonte rokov 2013 a 2015

3.2.1. Zabezpečiť plnenie opatrení súvisiacich s podporou zamestnanosti, ktoré MPSVR SR navrhovalo v rámci pripravovaných prorastových opatrení. Ide najmä o nasledujúce opatrenia v pôsobnosti MPSVR SR, ktoré predpokladajú vytvorenie alebo udržanie 60 215 pracovných miest:

- **implementovať príspevok na podporu udržania pracovných miest** - príspevok podporí udržanie pracovných miest u zamestnávateľa, ktorý najmenej tri mesiace udržal pracovné miesta aj v prípade pretrvávajúcich vážnych prevádzkových dôvodov a na základe ktorých po dohode s úradom PSVR na prechodné obdobie obmedzí svoju prevádzkovú činnosť tak, že nebude zamestnancom prideliť prácu v rozsahu najmenej 6 % a najviac 20 % ustanoveného týždenného pracovného času; opatrenie sa nevzťahuje na podniky v ťažkostiach a do roku 2015 predpokladá podporu **udržania cca 20 tis. pracovných miest**, resp. podporu cca 20 tis. zamestnancov; na realizáciu tohto opatrenia je schválený

legislatívny rámec v novele zákona o službách zamestnanosti s účinnosťou od 1. mája 2013;

- **implementovať príspevok na podporu zamestnávania ZUoZ** – ide o možnosť poskytnutia príspevku zamestnávateľovi na úhradu časti celkovej ceny práce zamestnanca, ak na vytvorené pracovné miesto prijme do pracovného pomeru ZUoZ vedeného v evidencii UoZ najmenej tri mesiace a pracovný pomer je dohodnutý najmenej v rozsahu polovice ustanoveného týždenného pracovného času; do roku 2015 sa predpokladá podpora **vytvorenia cca 20 tis. pracovných miest**, resp. podpora **cca 20 tis. ZUoZ**; na realizáciu tohto opatrenia je schválený legislatívny rámec v novele zákona o službách zamestnanosti s účinnosťou od 1. mája 2013;
- **pokračovať v realizácii projektov na podporu zamestnanosti mladých** (Podpora zamestnávania nezamestnaných v samospráve, Podpora vytvárania pracovných miest) zameraných na podporu vytvárania pracovných miest u vybraných zamestnávateľov pre UoZ vo veku do 29 rokov, ktorí sú vedení v evidencii UoZ najmenej 3 mesiace; realizáciou projektov sa v období rokov 2012 až 2015 predpokladá vytvorenie takmer **12,5 tis. pracovných miest**; program bude financovaný prostredníctvom OP ZaSI Schéma pomoci de minimis na podporu zamestnanosti (schéma DM č.1/2007);
- **implementovať národný projekt: Komunitné centrá** – systémové nastavenie, podpora a rozvoj činnosti predpokladaný počet novovytvorených pozícií pre komunitných pracovníkov je: **715 pracovných miest**;
- **pripraviť a prijať projekt na podporu umiestnenia znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie na trh práce** zameraný na podporu umiestňovania najmä dlhodobo nezamestnaných UoZ, UoZ starších ako 50 rokov, absolventov škôl a nezamestnaných, ktorí boli prepustení z organizačných dôvodov, na trh práce, s prioritou podpory umiestnenia najmä skupiny dlhodobo nezamestnaných občanov; realizáciou projektu sa v období rokov 2013 až 2015 predpokladá umiestnenie **5 až 7 tis. ZUoZ** na trh práce;
- **prijať projekty a programy realizované podľa novely zákona o službách zamestnanosti (§ 54)**, ktorá umožní lepšie uplatnenie projektových a programových riešení na zlepšenie postavenia UoZ na trhu práce; prednostne realizovať pilotné projekty alebo pilotné programy na podporu rozvoja regionálnej alebo miestnej zamestnanosti; na realizáciu tohto opatrenia je schválený legislatívny rámec v novele zákona o službách zamestnanosti s účinnosťou od 1. mája 2013.

3.2.2. Opatrenia/projekty hospodárskych rezortov vo forme verejných investícií alebo vo forme dotačných či obdobných programov a opatrení

- Tieto predstavujú samostatný balík opatrení a sú v agregovanej podobe smerované na podporu podnikania, tvorbu pracovných miest, zvýšenie objemu financií do veľkých infraštruktúrnych projektov, zabezpečenie efektívnejšieho čerpania fondov EÚ, identifikáciu vnútorných rezerv správy štátnych aktív a fungovania verejnej správy.
- **Vyhodnotenie tvorby pracovných miest bude zabezpečované v súlade so samostatným materiálom - Opatrenia v hospodárskej politike na podporu hospodárskeho rastu.**

3.3. Opatrenia s nepriamym efektom na zamestnanosť

V pôsobnosti MPSVR SR:

3.3.1. Efektívnejší boj proti nelegálnej práci a nelegálnemu zamestnávaniu

Národný inšpektorát práce (NIP) prijal plán práce na rok 2013, v rámci ktorého vytýčil konkrétne plánované akcie zamerané na intenzívnejšiu kontrolu NPNZ. **Kontrolné akcie budú koordinované s rozhodujúcimi partnermi**, ktorými sú PZ SR, Sociálna poisťovňa a ÚPSVR, resp. úrady PSVR. Pravidelné kontroly, ako aj mimoriadne previerky sa budú zameriavať na odvetvia, v ktorých sa tradične najviac vyskytuje NPNZ (stavebníctvo, veľkoobchod a maloobchod, ubytovacie a stravovacie služby, doprava a skladovanie a administratívne služby, ako aj sezónne práce a vo všeobecnosti práce vykonávané na všetky druhy dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru). Pre dosiahnutie želaného efektu kontrol však nie je možné uviesť bližšie informácie o konkrétnych plánovaných aktivitách.

Súčasťou posilnenia boja proti NPNZ budú aj **vnútorné organizačné opatrenia NIP a opatrenia MPSVR SR**, ktoré povedú k vytvoreniu špecializovaných úsekov zameraných na odhaľovanie NPNZ, pričom MPSVR SR pripravuje možnosti aj na personálne posilnenie výkonu kontrol zo strany NIP.

V legislatívnej oblasti predloží MPSVR SR v 1. polroku 2013 **návrh novely zákona o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní, ako aj novely zákona o inšpekcii práce** s takými zmenami, ktoré zvýšia efektívnosť odhaľovania NPNZ, posilnia kompetencie kontrolných orgánov a v odôvodnených prípadoch zvýšia sankčné postihy.

3.3.2. Optimalizovať činnosť verejných služieb zamestnanosti a zvýšiť ekonomickú efektívnosť a kvalitu poskytovaných služieb

Prehlbujúca sa disparita medzi dopytom po práci a ponukou práce vrátane ich štrukturálnych charakteristík, vysoká miera nezamestnanosti vrátane diverzity jej regionálnej distribúcie a pretrvávajúca dlhodobá nezamestnanosť kladú vysoké požiadavky na činnosť verejných služieb zamestnanosti (VSZ). V týchto zložitých podmienkach musia VSZ optimalizovať svoju činnosť prostredníctvom:

- intenzifikácie spolupráce s neštátnymi poskytovateľmi služieb zamestnanosti pri vyhľadávaní voľných pracovných miest a umiestňovaní UoZ;
- uplatňovania profilácii UoZ pri poskytovaní služieb zamestnanosti. Hlavným kritériom pri poskytovaní služieb zamestnanosti UoZ, ich načasovaní a intenzite by mal byť stupeň rizikovosti prepadnutia sa UoZ do dlhodobej nezamestnanosti a jeho šance na opätovné zaradenie do pracovného procesu. Takáto profilácia UoZ podľa uvedených kritérií umožní VSZ, v čase vysokého pretlaku zo strany rastu počtu evidovaných UoZ, zacieliť služby na ten segment UoZ, ktorý ich potrebuje najviac a zabezpečí efektívnu alokáciu týchto služieb;
- zintenzívnenia činnosti agentov pre pracovné miesta.

3.3.3. Podporiť aktívnu politiku trhu práce

- zaviesť nový **systém koordinácie tvorby stratégie zamestnanosti** založený na nadrezortnom a tripartitnom princípe (národný projekt Stratégia zamestnanosti);
- pokračovať v realizácii podpory vzniku pracovných miest vo verejnom i súkromnom sektore pre mladých ľudí do 29 rokov s dôrazom na regióny s najvyššou mierou nezamestnanosti;
- pripraviť a prijať **systému záruk pre mladých** ľudí do 25 rokov v nadväznosti na odporúčania Rady o zavedení systému záruk pre mladých, ktoré majú zabezpečiť, aby

všetci mladí ľudia vo veku do 25 rokov dostali kvalitnú ponuku zamestnania, ďalšieho vzdelávania, učňovskej prípravy alebo stáže do štyroch mesiacov (od zaradenia do evidencie UoZ) po strate zamestnania alebo ukončení formálneho vzdelania;

- pripraviť nové projekty a programy v rámci APTP, ktoré budú určené na podporu dlhodobo nezamestnaných osôb, pracovníkov s nízkou kvalifikáciou a starších ľudí (50+);
- s cieľom implementácie aktuálnej novely zákona o službách zamestnanosti pripraviť rezortný predpis na zabezpečenie jednotného postupu pri implementácii systému AOTP založeného na fakultatívnosti, transparentnosti a posilnení tripartitného princípu ich poskytovania;
- prioritizovanie poradenských a individualizovaných VSZ vrátane zvýšenia ich administratívnych kapacít s cieľom zlepšenia prístupu k zamestnaniu pre dlhodobo nezamestnané osoby, pracovníkov s nízkou kvalifikáciou, starších ľudí a žien;
- pokračovať v identifikácii sektorovej potreby zručností na trhu práce a dopytu po kvalifikovanej pracovnej sile s podporou informačného systému (národný projekt Národná sústava povolání III) - NSP bude databázou podľa európskych štandardov, ktorá bude obsahovať popisy pracovných pozícií vo všetkých sektoroch hospodárstva, vypracované prostredníctvom sektorových rád so zastúpením odborníkov z podnikového i vzdelávacieho sektora;
- MPSVR SR bude na základe zákona č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti udržiavať a priebežne aktualizovať NSP, ako nástroj monitorovania a prognózovania vývoja na trhu práce, o. i. pre potreby efektívneho riadenia odborného vzdelávania a prípravy pre uplatnenie sa na trhu práce.

3.3.4. Zvýšiť rozsah financovania a zacielenosť aktívnych opatrení na trhu práce

- rozsah financovania AOTP odvíjať od rozsahu nezamestnanosti;
- zvýšiť rozsah výdavkov na programy vzdelávania a prípravy pre trh práce a osobitne na programy zacielené na potreby zamestnávateľov.

V pôsobnosti MH SR:

3.3.5. Zlepšiť podnikateľské prostredie

- formulovaním a presadzovaním ďalších opatrení zameraných na zníženie bariér vstupu do podnikania, stabilizáciu právneho prostredia, rozšírenia služieb e-Governmentu a zníženia regulačného zaťaženia vo všetkých fázach podnikania - ide o neustále zlepšovanie podnikateľského prostredia, najmä zlepšovaním kvality a stability podnikateľskej legislatívy, podporou transparentnosti a disciplíny v obchodných vzťahoch, či monitoringu a efektívnejšou komunikáciou s podnikateľskou sférou; ďalej ide o podporu inovácií, motivovanie súkromnej sféry na zvyšovanie výdavkov do výskumu a vývoja, zlepšenie dostupnosti financovania pre malých a stredných podnikateľov, zvýšenie miery investícií do ekonomiky SR najmä v odvetviach s vysokou pridanou hodnotou a v menej rozvinutých regiónoch a zvýšenie exportnej výkonnosti slovenskej ekonomiky, podporu perspektívnych oblastí podnikania v znalostnej ekonomike;
- vyvíjať tlak aj na znižovanie priamych nákladov vyvolaných legislatívou, ktoré si vyžadujú od podnikateľov dodatočné investície, alebo výdavky na administrovanie ukladaných povinností; skúmať synergický efekt (negatívny, pozitívny) viacerých

prijatých (navrhovaných) opatrení, ktoré majú (budú mať) dosah na zmeny podnikateľského prostredia;

- realizovať programy na podporu podnikania, investícií a zamestnanosti, cielene pre nezamestnaných mladých ľudí, ako i podporu úspešnej podnikateľskej praxe a výchovy k podnikaniu, vzdelávania a poradenstva pre malých a stredných podnikateľov; pokračovať v realizácii podporných programov pre podnikateľov (osobitné programy pre veľkých podnikateľov, pre stredných podnikateľov a pre malých podnikateľov, vrátane podpory živnostníkov), a to aj cestou využitia eurofondov; vrátane realizácie opatrení na podporu podnikania mladých ľudí;
- Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania (NARMSP) pripraví materiál „Návrhy na podporu MSP a zvýšenie regionálnej zamestnanosti prostredníctvom podporných programov pre MSP realizovaných NARMSP“, kde hlavným cieľom je zhodnotiť situáciu v oblasti podpory MSP (mimo štrukturálnych fondov) prostredníctvom podporných programov realizovaných NARMSP, navrhnúť nové spôsoby a možnosti podpory MSP, ktoré by prispeli najmä k zvyšovaniu regionálnej zamestnanosti so zameraním na mladých ľudí;
- naďalej stimulovať tvorbu pracovných miest na strane mikro, malých a stredných podnikateľov, a to predovšetkým s ohľadom na cieľovú skupinu mladých nezamestnaných ľudí (nezamestnaní do 29 rokov) tak, aby dochádzalo k tvorbe čo najväčšieho počtu pracovných miest z uvedenej cieľovej skupiny, pričom toto kritérium je kľúčové pre poskytnutie pomoci; nejedná sa však o priamu podporu vytvoreného pracovného miesta, ide o stimuláciu tvorby pracovných miest prostredníctvom investícií do modernizácie, rozšírenia, resp. tvorby nových prevádzok v oblastiach inovácií, technologických transferov a cestovného ruchu;
- zlepšovať fungovanie verejnej správy vo vzťahu k podnikateľom;
- posúdiť zavedenie osobitnej podpory pre domáce podnikateľské subjekty, najmä pre malých podnikateľov, ktorí sú najviac závislí od úrovne domáceho spotrebiteľského dopytu;

3.3.6. Prijat' opatrenia v oblasti obchodu a ochrany spotrebiteľa

- využívať medzivládne a medzirezortné dohody o hospodárskej spolupráci na zintenzívnenie vývozu slovenských výrobkov a etablovanie nových zahraničných investícií s potenciálom nových pracovných miest;
- v rámci spoločnej obchodnej politiky EÚ presadzovať lepší prístup na trhy tretích krajín v oblasti tovaru a služieb, najmä využitím nových a pripravovaných dohôd o voľnom obchode (podľa údajov EK pripravované dohody o voľnom obchode predstavujú potenciál 2 mil. nových pracovných miest v EÚ).

3.4. Opatrenia s preneseným efektom na zamestnanosť

V pôsobnosti MŠVVaŠ SR:

3.4.1. Zvýšiť kvalitu odborného vzdelávania a prípravy tak, aby jeho absolventi boli schopní bezprostredne po skončení štúdia priamo vstúpiť do pracovného procesu

- spolupracovať so zamestnávateľmi pri príprave štátnych vzdelávacích programov pre odborné vzdelávanie a prípravu (OVP) a pri tvorbe školských vzdelávacích programov pre OVP (národný projekt „Rozvoj stredného odborného vzdelávania“; 2013 – október 2015).

3.4.2. Posilniť úlohu zamestnávateľov v oblasti odborného vzdelávania a prípravy

- v súlade so zákonom o OVP naďalej pokračovať v koordinácii OVP pre trh práce, zjednodušiť štruktúru poradných orgánov, znížiť formalizmus pri ich rokovaní, zvýšiť vykonateľnosť práv a povinností zamestnávateľov, spolupracovať pri monitorovaní potrieb trhu práce s ÚPSVR, podporiť mechanizmy na zvýšenie informovanosti zamestnávateľov o bonusoch vyplývajúcich pre nich z účasti na OVP, podporiť vykonávanie praktického vyučovania u iných fyzických alebo právnických osôb.

3.4.3. Prijat' opatrenia podporujúce záujem žiakov o odborné vzdelávanie v súlade s potrebami trhu práce

- zaviesť tematický celok „úvod do sveta práce“ v základnej škole (ZŠ) vo vzdelávacej oblasti človek a svet práce a zabezpečiť dostatočnú informovanosť žiakov ZŠ a ich zákonných zástupcov o príprave na povolanie v stredných odborných školách a o miere uplatniteľnosti absolventov na trhu práce (národný projekt „Podpora profesijnej orientácie žiakov ZŠ na OVP prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami a úprava štátnych vzdelávacích programov pre primárne a nižšie stredné vzdelanie; 2013 – október 2015).

3.4.4. Zvýšiť záujem uchádzačov o štúdium v študijných odboroch vysokých škôl (VŠ), ktoré sú žiadané trhom práce

- vytvoriť právne prostredie pre priznávanie nového druhu motivačných štipendií – „odborového štipendia“, podporované študijné odbory určovať v metodike rozpisu dotácií s ohľadom na analýzy a prognózy vývoja trhu práce vypracúvané ÚPSVR (novela zákona o VŠ).

3.4.5. Rozvoj start-up a spin-off podnikov v rámci spolupráce VŠ s podnikateľským prostredím

- pripraviť koncepciu pre rozvoj vysokoškolského vzdelávania v strednodobom horizonte, ktorá bude východiskom pre nový zákon o VŠ, v nej ďalej rozvinúť možnosti vytvorené novelou zákona o VŠ - Start-up a spin-off podniky vytvárané v spolupráci s akademickou pôdou, ktoré sú založené na podpore vytvárania nových pracovných miest pre absolventov VŠ zapojených do týchto podnikov (konceptia strednodobého rozvoja vysokého školstva a nový zákon o VŠ; prelom rokov 2013 a 2014).

3.4.6. Rozvoj profesijne orientovaných bakalárskych študijných programov

- zabezpečiť kvalitnejšiu prípravu budúcich bakalárov najmä prepájaním štúdia s praxou tak, aby bola zvýšená uplatniteľnosť absolventov týchto študijných programov na trhu práce v porovnaní so súčasným stavom, keď je vo väčšej miere vyžadované absolvované vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa, čo môže mať aj priaznivý vplyv na verejné financie, nakoľko pri uplatniteľnosti absolventov týchto študijných programov nebude potrebné vynakladať verejné financie na ich ďalšie vzdelávanie na druhom stupni v tej miere, ako je tomu v súčasnosti; zámer zvýšenia kvality pripravenosti absolventov študijných programov 1. stupňa je aj jedným z aktuálnych prístupov Európskej únie k vysokoškolskému vzdelávaniu (konceptia strednodobého rozvoja vysokého školstva a nový zákon o VŠ, prelom rokov 2013 a 2014).

3.4.7. Zabezpečiť opätovné začlenenie dospelých na trhu práce prostredníctvom aktivačných opatrení a cielených služieb zamestnanosti, druhej šance na vzdelávanie a krátkodobého odborného vzdelávania.

- uľahčiť prístup dospelých k nadobudnutiu novej kvalifikácie na základe predošlej praxe alebo absolvovania vzdelávacích programov ďalšieho vzdelávania (legislatívna úprava uznávania výsledkov neformálneho vzdelávania, nový zákon o celoživotnom vzdelávaní).

3.4.8. Vytvoriť rámec stimulov pre jednotlivcov aj zamestnávateľov s cieľom motivovať dospelých za účelom získania potrebných kvalifikácií požadovaných trhom práce

- podpora krátkodobých stáží v MSP a vytváranie stimulov pre zamestnávateľov i UoZ; podpora mobility účastníkov ďalšieho vzdelávania; transformácia vybraných centier voľného času do moderných centier mládeže, ktoré môžu pripravovať osobitné opatrenia na zlepšenie situácie mladých ľudí na miestnej úrovni podľa potreby vrátane podpory zamestnanosti; vytvorenie možnosti pre domácu dobrovoľnícku službu v centrách mládeže napr. nový národný projekt ESF, kde je kombinácia mentoringu, životného koučingu v subjektoch práce s mládežou a pracovnej skúsenosti; zavedenie certifikácie kompetencií získaných v projektoch a programoch práce s mládežou na základe systému, kombinujúceho samo + externé posúdenie úrovne získaných kompetencií, zvýšenie kreditu získaných kompetencií a tým aj lepšej akceptácie u zamestnávateľov.

Záver

Vývoj ekonomiky je determinantom vývoja na trhu práce. V ktorejkoľvek fáze hospodárskeho cyklu: ani v období ekonomickej expanzie nedosiahli parametre zamestnanosti a nezamestnanosti akceptovateľnú úroveň. Legitimita spomaľovania ekonomického rastu v eurozóne, ako aj tlak a bremeno následkov ekonomickej krízy sa stali hlavným impulzom pre implementáciu opatrení súčasnej vlády SR najmä v druhom polroku 2012. Nadväzne sú prijímané Opatrenia v hospodárskej politike na podporu hospodárskeho rastu (tzv. prorastové opatrenia). V záujme stimulácie trhu práce sú prijímané Opatrenia na zlepšenie situácie na trhu práce v čase spomaľovania ekonomického rastu. Od nich sa očakáva priamy efekt na podporu zamestnanosti v rokoch 2013 – 2015. Ich súčasťou sú aj opatrenia s preneseným, nepriamym efektom na podporu zamestnanosti v dlhodobom časovom horizonte.

Analytické dáta (tabuľková časť) formou príloh.

Zoznam príloh:

1. Medziročný rast HDP krajín EÚ (zoradenie krajín podľa priemernej ročnej miery nezamestnanosti v roku 2012)
2. Priemerná ročná miera zamestnanosti krajín EÚ (zoradenie krajín podľa priemernej ročnej miery nezamestnanosti v roku 2012)
3. Priemerná ročná miera nezamestnanosti krajín EÚ
4. Základné makroekonomické ukazovatele SR (indexy k predchádzajúcemu roku v %)
5. Miera ekonomickej aktivity osôb vo veku 15 a viac rokov podľa vekových skupín (v %)
6. Miera zamestnanosti osôb vo veku 15 a viac rokov v SR podľa vekových skupín (v %)
7. Miera nezamestnanosti v SR podľa vekových skupín (v %)
8. Retrospektíva absolventov stredných škôl s anticipáciou do roku 2015
9. Retrospektíva absolventov vysokých škôl s extrapoláciou do roku 2015
10. Základné ukazovatele trhu práce v rokoch 2002 – 2012
11. Vývoj počtu znevýhodnených UoZ v období rokov 2002 – 2012
12. Štruktúra UoZ podľa odvetvia posledného zamestnávateľa (SK NACE) v SR - priemer 2012
13. Štruktúra UoZ podľa odvetvia posledného zamestnávateľa (SK NACE) v SR - priemer 2011
14. Štruktúra UoZ podľa odvetvia posledného zamestnávateľa (SK NACE) v SR - priemer 2010
15. Štruktúra UoZ podľa profesie posledného zamestnania (KZAM) v SR - priemer 2012
16. Štruktúra UoZ podľa profesie posledného zamestnania (KZAM) v SR - priemer 2011
17. Štruktúra UoZ podľa profesie posledného zamestnania (KZAM) v SR - priemer 2010
18. Štruktúra UoZ podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania v SR - priemer 2012
19. Štruktúra UoZ podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania v SR - priemer 2011
20. Štruktúra UoZ podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania v SR - priemer 2010
21. Štruktúra UoZ v SR podľa veku - priemer 2012
22. Štruktúra UoZ v SR podľa veku - priemer 2011
23. Štruktúra UoZ v SR podľa veku - priemer 2010
24. Štruktúra UoZ v SR podľa dĺžky evidencie (v mesiacoch) - priemer 2012
25. Štruktúra UoZ v SR podľa dĺžky evidencie (v mesiacoch) - priemer 2011
26. Štruktúra UoZ v SR podľa dĺžky evidencie (v mesiacoch) - priemer 2010
27. Štruktúra VPM podľa požadovanej profesie (KZAM) v SR - priemer za mesiac v roku 2012
28. Štruktúra VPM podľa požadovanej profesie (KZAM) v SR - priemer za mesiac v roku 2011
29. Štruktúra VPM podľa požadovanej profesie (KZAM) v SR - priemer za mesiac v roku 2010
30. Štruktúra VPM podľa požadovaného vzdelania v SR - priemer za mesiac v roku 2012
31. Štruktúra VPM podľa požadovaného vzdelania v SR - priemer za mesiac v roku 2011
32. Štruktúra VPM podľa požadovaného vzdelania v SR - priemer za mesiac v roku 2010
33. Priemerná mzda a indexy zmeny nominálnej mzdy a reálnej mzdy podľa odvetví v roku 2010 a 2011, podľa štvrtrokov roku 2012 a za rok 2012
34. Prehľad realizácie aktívnych opatrení na trhu práce v rokoch 2011 a 2012